

Studijní cesta SDRUK po švýcarských knihovnách

Michal Škop, Helena Vřeská

Návštěva univerzitní knihovny v Regensburgu

Studijní cesta začala návštěvou největší univerzitní knihovny v Bavorsku, založené v roce 1964. Knihovna je součástí univerzitního kampusu. Jedná se o účelovou stavbu z betonu a skla, která však také díky bohaté zeleni včetně jezírka v okolí nepůsobí nepříjemným dojmem. Knihovna s přibližně 200 zaměstnanci je otevřena i veřejnosti, pro studenty univerzity je zdarma. Zaměstnanci knihovny se věnují vývoji inovativních, na uživatele zaměřených služeb. Kromě zajištění prostředí vhodného pro studium můžeme zmínit např. tzv. týmové studovny, bezplatné samoobslužné skenování, digitalizaci na objednávku (Ebooks on Demand), nabídku informačních služeb oborových specialistů, velkorysou otevírací dobu včetně sobot a nedělí. Z Regensburgu také pochází u nás známá databáze elektronických časopisů EZB. Knihovna také zabezpečuje dohled nad publikačním serverem univerzity a poskytuje k němu podporu.

Knihovna svým uživatelům zprostředkovává přístup k 3,6 mil. médií, z toho 1,6 mil. jednotek určených k prezenčnímu studiu je umístěno ve studovnách. K řazení fondu není používáno MDT ani Deweyho třídění – v Regensburgu byl vyvinut vlastní systém RVK: Regensburger Verbundklassifikation. Tento systém je dnes na německých univerzitách nejpobulárnější. Online katalog knihovny zahrnuje také fondy jiných knihoven v Regensburgu. Za rok se průměrně uskuteční 580 000 absenčních výpůjček. Ve fondu kromě knih naleznou uživatelé knihovny také 8 400 tištěných a 35 000 elektronických titulů časopisů. Uživatelé mají také přístup do 400 oborových databází dostupných přes přehledné rozhraní informačního systému DBIS.

Univerzitní knihovna má přibližně 40 000 registrovaných uživatelů, přičemž celkový počet studentů univerzity je cca 21 000. Roční návštěvnost ve 13 studovnách umístěných v blízkosti jednotlivých fakult je 3 mil. Celkem zde čtenáři mohou využít působivých 3 500 studijních míst, z nichž většina překvapivě není vybavena elektrickým či síťovým rozvodem. Dvě studovny jsou skutečně rozlehlé – v centrálních částech je symetricky umístěno cca 100 stolů. Vstup do každé studovny je pod dozorem knihovníka. V prostoru před vstupem do studoven jsou umístěné samoobslužné kopírovací stroje a kontrolní brána. Před vstupem je potřeba odložit batohy a tašky, k čemuž je možné využít zamykatelné skříňky nebo jednoduché odkládací boxy. Co se týče vnášení jídla a tekutin, povoleny jsou pouze uzavíratelné láhve. Kavárna i relaxační zóny jsou umístěny v rozlehlých prostorech mimo studovny. Tento otevřený prostor je příležitostí k propojení osobních a profesionálních zájmů. Také díky tomu jsou ve studovnách dodržována pravidla ochrany fondu a studijní klid.

Součástí knihovny je také druhé největší digitalizační centrum v Německu (1. je v Mnichově). Studenti a vyučující si zde mohou nechat digitalizovat téměř jakýkoliv druh médií (knihy, mapy, fotografie, mikrofilmy, audiovizuální díla). V uzavřených skladech jsme mohli obdivovat kromě elektrifikovaných kompaktních regálů zejména tzv. telelift, tj. systém kolejnic se závěsnými vozíky pro automatickou přepravu knih ze skladu k výdeji a zpět.

Návštěva malé knihovny v Ebnat-Kappel

Po návštěvě univerzitní knihovny nás čekala návštěva proporcionálně nesrovnatelně menší obecní a školní knihovny v obci Ebnat-Kappel. Na procesu vzniku knihovny nám naše průvodkyně, původem česká knihovnice Paula Looser, ilustrovala, jakým způsobem funguje občanská společnost ve Švýcarsku. Mimo jiné jsme se dozvěděli, že v obci s necelými pěti tisíci obyvateli působí kolem 80 zájmových spolků. St. Gallen jako první švýcarský kanton přijal knihovní zákon, který by měl usnadnit zakládání i následný provoz knihoven. Obecně to ale zde kultura nemá jednoduché, vše je potřeba si vybojovat. Podnět ke vzniku knihovny v Ebnat-Kappel přišel právě od občanů obce, kteří v roce 2003 založili spolek a od té doby se snažili získat podporu jak od obce, církve nebo technických služeb, tak i od soukromých dárců a sponzorů. Také díky štědrým darům se knihovnu podařilo otevřít již tři roky poté. Zřizovatelem knihovny i nadále zůstal spolek Bibliothek / Ludothek Ebnat-Kappel. Knihovna nyní slouží jako informační, vzdělávací, kulturní (např. autorská čtení nebo noci v knihovně) a setkávací centrum celé obce. Slouží jako společná knihovna pro 3 místní ZŠ a 5 MŠ. Roční registrační poplatek je v hodnotě dvou Švýcarských franků. Knihovní fond v současnosti čítá na 9000 jednotek, počet uživatelů je 1 780 (z toho 573 školáků). Přibližně polovinu fondu činí beletrie, čtvrtinu naučná literatura. Ve fondu najdeme také DVD, e-knihy, obrázkové knihy, audioknihy. Počet výpůjček za rok je 39 000. Součástí knihovny je také stále populárnější ludotéka umístěná v horním patře budovy. Aktuálně obsahuje nepředstavitelných 1 240 her, které se děti mohou půjčit domů. V knihovně kromě her půjčují také např. koloběžky nebo tzv. party tools: stroj na výrobu cukrové vaty, horké čokolády nebo parků v rohlíků atd.

Ročně dochází v knihovně k obnově cca 10–12 % fondu. Knihovna má své vlastní webové stránky, online katalog je pak součástí společného portálu obecních a školních knihoven v St. Gallen a Appenzell: <http://www.bvsga.ch/>. Knihovna se také zapojila do kampaně za lepší image knihoven a knihovníků BiblioFreak. Zajímavý je také projekt Prix Chronos zaměřující se podporu mezigeneračního dialogu. Knihovna sídlí ve staré, prostorově i jinak již nedostačující školní budově a nyní se těší na stěhování do budovy zcela nové.

Univerzita v Zürichu, Rechtswissenschaftliches Institut

Nová budova Právnické fakulty Univerzity v Curichu byla otevřena v roce 2004 a je umístěna do nádvoří historické budovy pocházející ze začátku 20 století. Autorem dech beroucí vestavby je světově proslulý architekt Santiago Calatrava, který má svou hlavní kancelář právě v Curichu. Cena přestavby byla 31 mil Eur, plocha všech podlaží je 4 375 m². Vestavěná šestipatrová konstrukce je zavěšená na čtyřech pilířích. Součástí je také otevírací střecha ve tvaru lidského oka. O krásnou dřevěnou součást konstrukce je potřeba pečovat – jednou ročně se musí celá naolejovat. Na ochozech se nachází na 500 studijních míst, o které je zvláště ve zkouškovém období zájem. Protože

místa není možné rezervovat, pravidelně se před otevřením knihovny tvoří fronty studentů. V zadní části vestavby a v části původní budovy se pak schovávají regály s příručním fondem.

Do prostoru knihovny není povoleno vnášet jiná zavazadla než tašku na notebook. Samozřejmostí je zákaz vnášení jídel a jiných nápojů, než těch v uzavřených láhvích. Fond knihovny je dostupný pouze prezenčně, vypůjčené knihy mají čtenáři vracet zpět na své původní místo v regálu – je tedy otázkou, jakým způsobem zde získávají statistická data. Knihovna má jen přibližně 20 zaměstnanců a nabízí např. kurz základní orientace v knihovně pro studenty prvních ročníků nebo referenční služby, které si mohou uživatelé rezervovat na určitý čas. Ve zkušebním období je otevřeno i v neděli. Registrace je zde nabízena bezplatně.

Knihovnu tvoří fond čítající téměř 200 000 knih a 800 periodik, což z ní činí jednu z největších právnických knihoven ve Švýcarsku. Populárnější zde jsou stále tištěná média, což ale u studentů práv není až tak velkým překvapením. Uživatelům knihovny je k dispozici 45 počítačů a 11 kopírovacích strojů.

Zajímavým prvkem, se kterým jsme se zatím jinde nesešli, byla tzv. tichá patra (6. a 7.), ve kterých byla zakázána práce na notebooku z důvodu hlučnosti. Studentům je k dispozici také 7 studoven určených pro skupinovou práci. V celé budově bylo skutečně dodržováno téměř naprosté ticho.

Stadtbibliothek St. Gallen

Knihovna Stadtbibliothek St. Gallen vznikla v únoru 2015 sloučením části kantonální knihovny Vadiana a části městské knihovny, které se přestěhovaly do budovy bývalé pošty. Z knihovny Vadiana byla vzata část fondu, určená široké veřejnosti, speciální fond byl ponechán v původní budově. Organizačně se však toto spojení zatím nepodařilo dokončit, takže i když jsou knihovny ve dvou průchozích křídlech jednoho patra a působí tak na návštěvníka jako jeden celek, jejich fondy jsou zcela oddělené a často také duplicitní. Perspektivu dokončení projektu udávají 10 let. Jen stěžejní uvěřitelnou se jevila informace o velmi hlučné stavbě v přilehlé ulici, která má probíhat až do roku 2018.

Fond čítá asi 100 000 svazků a je určen dospělým i mládeži. K dispozici jsou studijní místa s volným přístupem k internetu. 2 týmové studovny působily značně neutěšeným dojmem.

Zajímavostí byl zde bibliobox umístěný přímo před výpůjčním pultem a nutnost použít k výpůjčce selfcheck. Knihovníci půjčují osobně pouze knihy z MVS. Knihovna nabízí také placenou kurýrní službu. Mimořádné oblíbenosti se zde těší zejména audioknihy, filmy a hudební CD. Součástí knihovny je kavárna s možností četby běžného ročníku novin a časopisů. Diskutovali jsme zde s kolegy také o problematice přechodu na nová pravidla pro katalogizaci (RDA), přičemž jsme se dozvěděli, že české knihovnictví má v této oblasti mírný náskok.

www.bibliosg.ch

www.kb.sg.ch

www.bibliothek.stadt.ch

Stiftsbibliothek S. Gallen

Klášteří knihovna je knihovnou bývalého benediktinského kláštera St. Gallen.

Vznik kláštera se datuje do roku 612, kdy si zde postavil svoji celu irský mnich Gallus. Od roku 719 již nabyl klášter významu a v 9. st. zažíval velký náboženský, duchovní a hospodářský rozkvět. V době

druhého rozmachu v 17. a 18. st. bylo toto opatství nejvýznamnější na území dnešního Švýcarska. I když převážná část kláštera vzala za své během reformace, knihovna zkáze unikla. Hlavní sál knihovny vznikl zároveň s katedrálou v letech 1758 - 1767. Stavitel Peter Thumb vytvořil mistrovské pozdně barokní dílo s rokokovou výzdobou. Dřevěná podlaha s intarzií, přesná řezbářská práce dřevěných regálů, štuková výzdoba a fresky na stropě tvoří úchvatný harmonický celek. Sál knihovny je chráněn závěsy proti přímému slunečnímu svitu a platí zde zákaz fotografování.

Knihovna obsahuje více než 170 000 knih a 2100 rukopisů včetně památné kolekce irských rukopisů z 8. až 11. st. a vzácných písemných památek z 8. st. Soubor 400 svazků, vzniklých před více než tisíci lety, je jedním z nejvýznamnějších na světě a sbírka inkunábulí patří k nejvýznačnějším ve Švýcarsku. Kromě teologických knih zde najdeme knihy o právu, biologii, lékařství, hudbě, starohorní němčině (althochdeutsche Sprache) a dějinách literatury. Mohli jsme vidět i nejstarší německy psanou knihu a jedinečný středověký [plán půdorysu celého klášterního komplexu](#). Podle tohoto nákresu a za pomoci dobových technologií nyní budují v Meßkirchu tzv. [Campus Gali](#). Zajímavý pro knihovníky je katalog, vepsaný do otevíratelného vertikálního dřevěného obložení regálů. Nyní existuje i v elektronické verzi. Knihovna je dodnes aktivní – není to jen hojně navštěvované muzeum, ale také odborná knihovna pro období středověku a rukopisů. Fond má nové přírůstky a knihy vydané po roce 1900 je možno si vypůjčit. Čtenářský průkaz je zdarma pro uživatele s trvalým pobytem ve Švýcarsku.

Před deseti lety započala digitalizace za přísných ochranných podmínek přímo zde v klášteře. Dosud bylo zdigitalizováno přes 500 rukopisů. Virtuální knihovna je přístupná zdarma.

Správce knihovny je nyní Katolický odbor (Katholische Konfessionsteil) kantonu St. Gallen.

V roce 1998 byl založen spolek, který podporuje financování péče o rukopisy a jejich restaurování.

Klášterní komplex s katedrálou a klášterní knihovnou patří od roku 1983 ke světovému dědictví UNESCO.

<http://www.stibi.ch/>

<http://www.cesg.unifr.ch/de/index.htm>